Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Strateški kompas EU-a”

(samoinicijativno mišljenje)

(2023/C 140/04)

Izvjestitelj: **Christian MOOS**

Suizvjestitelj: **Peter CLEVER**

Odluka Plenarne skupštine:	14.7.2022.
Pravna osnova:	pravilo 52. stavak 2. Poslovnika (samoinicijativno mišljenje)
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za vanjske odnose
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	20.12.2022.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	24.1.2023.
Plenarno zasjedanje br.:	575
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	163/1/5

1. **Sažetak i preporuke**

1.1. Strateški kompas važan je korak naprijed. Riječ je o katalogu vrlo važnih konkretnih projekata i mjera kojima se jača europska sigurnost. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) smatra da ga je potrebno proširiti kako bi činio sveobuhvatnu strategiju europske vanjske i sigurnosne politike te da civilno društvo mora biti uključeno u taj proces.

1.2. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) naglašava da sigurnost podrazumijeva puno više od obrane te da bi se u sveobuhvatnoj sigurnosnoj strategiji EU-a usto trebalo više usredotočiti na civilne i preventivne aspekte kako bi se poduprle i dopunile konkretne obrambene mjere.

1.3. EGSO naglašava preventivnu ulogu socijalne pravde, gospodarskih izgleda i okolišne održivosti. Socijalni mir i gospodarska stabilnost važni su preduvjeti za nenasilje. Ograničavanje globalnog zagrijavanja i upravljanje njegovim posljedicama ključni su za održavanje društvenog poretka i mira u svijetu.

1.4. U Strateškom kompasu ne uzima se dovoljno u obzir uloga koju europsko civilno društvo može i mora imati u stvaranju veće otpornosti na hibridne napade i sustavno ugrožavanje kohezije i solidarnosti unutar država članica EU-a i među njima, koje provode neprijateljske snage.

1.5. Civilna i preventivna sigurnosna politika idu ruku pod ruku s vojnim obrambenim sposobnostima. Potonje treba smatrati bitnim preduvjetom sigurnosti i, s obzirom na njihov odvraćajući učinak, prevencijom.

1.6. EGSO smatra da Strateški kompas previše pozitivno prikazuje europsku sigurnosnu i obrambenu politiku.

1.7. NATO nije samo strateški partner EU-a već i njegov ključni pružatelj sigurnosti. Europljani moraju mjerama kojima se jača njihova vlastita sposobnost strateškog djelovanja NATO-u donijeti veću dodanu vrijednost. EU i NATO dosad nisu u potpunosti iskoristili potencijal svoje suradnje. Jačanjem europskog stupa sigurnosti i obrane jača se i NATO.

1.8. Naposljetku, EU mora preuzeti veću odgovornost i stvoriti europsku obrambenu uniju kao europski stup NATO-a, osiguravajući da ona u potpunosti poštuje neutralnost nekih svojih država članica i da je u skladu s njom.

1.9. EU bi trebao postati svjesniji ključne važnosti transatlantskog partnerstva za NATO i europsku sigurnost.

1.10. Previše članica EU-a već dugo zanemaruje svoje obrambene obveze i sposobnosti, što je dovelo do zabrinjavajuće nedovoljne opremljenosti i nespremnosti njihovih oružanih snaga te manjka njihove interoperabilnosti.

1.11. Države članice EU-a trebaju bolje koordinirati razvoj nacionalnih sposobnosti i planiranje obrane te se više oslanjati na zajedničku nabavu. Veća djelotvornost europskih obrambenih sposobnosti mora se postići znatno boljom koordinacijom nacionalnih industrijskih politika.

1.12. Europska sposobnost djelovanja treba se ojačati uvođenjem glasanja kvalificiranom većinom u vanjsku i sigurnosnu politiku.

1.13. Kao važan dodatni element Strateškog kompasa potrebno je utvrditi ulogu koju europsko civilno društvo može imati u pogledu solidarnosti, suradnje i otpornosti.

1.14. EGSO predlaže održavanje javnih foruma za strateške rasprave na europskoj i nacionalnoj razini.

2. **Opće napomene**

2.1. U ovom samoinicijativnom mišljenju razmatra se učinak Strateškog kompasa te se nastoji pružiti politička procjena njegovih europskih ciljeva i mogućnosti iz perspektive civilnog društva. EGSO pozdravlja inicijative Europske unije za jačanje europske sigurnosti i obrane.

2.2. Kad je riječ o sigurnosnim pitanjima, civilno društvo nije samo promatrač nego se njegov glas treba čuti. Sukobi imaju velike posljedice za civilne institucije, a građani trpe razorne posljedice rata.

2.3. Iz perspektive civilnog društva Strateški kompas ima usko poimanje sigurnosti, s posebnim naglaskom na obrani. EGSO naglašava da pojam sigurnosti uvelike nadilazi pojam obrane i da bi se sigurnosna strategija EU-a trebala usmjeriti na civilne i preventivne aspekte više nego što se to trenutačno čini Strateškim kompasom.

2.4. Europska unija (EU) jest i treba ostati antiteza nasilja i rata. EU treba bolje iskoristiti svoje političke, materijalne i kulturne resurse kako bi pridonio mirnom rješavanju sukoba i spriječio vojnu eskalaciju. U tome bi mogla biti značajna dodana vrijednost EU-a i srž njegova dosadašnjeg utjecaja u svijetu. EU se mora učinkovito zalagati za povratak na multilateralne sporazume o kontroli naoružanja, poštovanje Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i obvezu za nuklearno razoružanje.

2.5. Multilateralni poredak utemeljen na pravilima nužan je preduvjet za obranu univerzalnih ljudskih prava. EU, zajedno sa svim partnerima diljem svijeta koji dijele slične stavove, mora učiniti sve što je u njegovoj moći kako bi ojačao te, prema potrebi, ponovno uspostavio i obnovio multilateralni poredak utemeljen na pravilima. Politika tvrde sile i „pravo jačega" nespojivi su s demokracijom i vladavinom prava. Sigurnost bez slobode bila bi besmislena. Sigurnost je istodobno važan preduvjet za slobodu.

2.6. Civilna i preventivna sigurnosna politika nije u suprotnosti s vojnim obrambenim sposobnostima. Naprotiv, potonje treba smatrati bitnim preduvjetom sigurnosti i, s obzirom na njihov odvraćajući učinak, prevencijom.

2.7. Politička i financijska ulaganja u sigurnost i obranu zahtijevaju utemeljenu i ozbiljnu procjenu (a) sustavnih i (b) materijalnih prednosti i nedostataka Europske unije, kao i njezine sposobnosti da i. osigura vlastitu sigurnost, ii. izgradi stabilnost u svojem susjedstvu, iii. osigura globalne trgovinske putove i pristup ključnoj robi i materijalima te, naposljetku, iv. uz pomoć svojih država članica bude pouzdan i predan partner u savezima koji su ključni za sigurnost Europe, ali i šire.

2.8. Sigurnost i sloboda ne mogu se postići samo vojnim sposobnostima. Za to su potrebni sveobuhvatan društveni, gospodarski i okolišni pristup, bolji obavještajni podaci i predviđanje. Preventivna politika i rješavanje sukoba diplomatskim i civilnim sredstvima moraju biti prioritet. Upotreba vojne sile mora ostati krajnje sredstvo. Međutim, to podrazumijeva i vjerodostojne vojne sposobnosti i neupitnu volju da ih se koristi ako je to neizbježno. EU mora snažnije štititi svoje interese.

2.9. Održavanje pravednog mira krajnji je cilj globalnog sigurnosnog sustava, a multilateralizam je najbolji instrument za postizanje tog cilja. Međutim, nalazi se pod sve većim pritiskom i EGSO ponavlja preporuke Globalnog izvješća o miru za 2022. u kojima se poziva na djelovanje usmjereno na jačanje globalne strukture mira. ([1])

2.10. Za provedbu mjera za jačanje obrambenih sposobnosti i povećanje sigurnosti potrebni su veća međuinstitucijska usklađenost, nepostojanje izoliranog djelovanja i prije svega snažna predanost država članica.

2.11. Zbog ruske invazije na Ukrajinu, povratka rata u Europu i politike tvrde sile potrebne su učinkovite sposobnosti odvraćanja. Iako politika velike sile nikad nije bila njegov cilj, sada kada Kina i Rusija dovode u pitanje međunarodni sustav i sigurnost, EU se mora prilagoditi sve većem sustavnom natjecanju velikih sila. Rusija otvoreno krši Povelju UN-a, a Kina krši univerzalna ljudska prava, što je jasno vidljivo u Xinjiangu i Hong Kongu.

2.12. SAD, Kanada i druge demokracije u svijetu važni su partneri u provedbi onoga na što su se sve države članice Ujedinjenih naroda formalno i dobrovoljno obvezale, a to su univerzalna ljudska prava – prava čije kršenje nije dopušteno ni u kojem slučaju.

2.13. EU bi trebao postati svjesniji ključne važnosti transatlantskog partnerstva, primjerice odnosa EU-a i SAD-a, za NATO i europsku sigurnost. Iako SAD posljednjih godina sve više preusmjerava svoje interese na azijsku i pacifičku regiju, ruska agresija pokazuje da se globalni poredak mora i dalje osiguravati i braniti, među ostalim, ako je to potrebno, u Europi.

2.14. NATO nije samo strateški partner EU-a, on osigurava europsku vojnu obranu. Europski stup obrane trebalo bi razviti tako da bude u potpunosti komplementaran s NATO-om. Ruska invazija na Ukrajinu i međunarodni sigurnosni poredak dokazuju to u svakom pogledu. Pojačanom europskom suradnjom u području obrane može se ojačati NATO i povećati sposobnost Europe na djelovanje kako bi ona učinkovitije pridonijela vlastitoj sigurnosti i regionalnoj stabilnosti.

2.15. Iako EU kao zajednica i NATO kao savez nisu identični, oni se sve više preklapaju, ne samo u pogledu vrijednosti i ciljeva. Pristupanjem Finske i Švedske NATO-u 23 zemlje bit će članice obiju organizacija. Europljani mogu i moraju NATO-u donijeti veću dodanu vrijednost putem mjera kojima se jača njihova vlastita sposobnost strateškog djelovanja. Naposljetku, EU mora preuzeti veću odgovornost za svoju sigurnost i stvoriti europsku obrambenu uniju kao europski stup NATO-a, uz potpuno poštovanje neutralnosti nekih njegovih država članica.

2.16. Previše država članica predugo je zanemarivalo svoje obrambene sposobnosti. Ponekad nedovoljni, ali prije svega neučinkoviti izdaci za obranu doveli su do zabrinjavajuće nedovoljne opremljenosti i nespremnosti oružanih snaga te manjka njihove interoperabilnosti u mnogim državama članicama EU-a. Ako su te države članice EU-a ujedno članice NATO-a, one time zanemaruju svoje obveze u savezu.

2.17. Obrambene sposobnosti Europe ne ovise samo o iznosu proračunskih sredstava koja su im dodijeljena, već prije svega o njihovoj učinkovitoj upotrebi. U EU-u postoji previše oružanih sustava, što dovodi do udvostručavanja, visokih troškova i neučinkovitosti. Države članice EU-a trebaju bolje koordinirati razvoj nacionalnih sposobnosti i planiranje

([1]) *Common Security – For our shared future* (Zajednička sigurnost – za našu zajedničku budućnost), Stockholm, 2022.

obrane te se više oslanjati na zajedničku nabavu. Trebalo bi donijeti dosljedne politike javne nabave na razini EU-a i na nacionalnoj razini kako bi se postigle ekonomije razmjera potrebne za smanjenje troškova i za stvaranje dostatnih aktivnosti za osiguravanje osnivanja novih *start-up* poduzeća ([2]). Trenutačne prakse na europskom obrambenom tržištu odražavaju visoku cijenu neujedinjene Europe.

2.18. Unatoč stalnoj strukturiranoj suradnji (PESCO), koordiniranom godišnjem preispitivanju u području obrane (CARD) i Europskom fondu za obranu (EDF), EU je ostvario nedovoljan napredak u razvoju učinkovitih zajedničkih struktura za osiguranje vlastite sigurnosti. Važnu ulogu ima i Izjava iz Versaillesa iz ožujka 2022., koja se temelji na odluci šefova država i vlada iz prosinca 2021. i u kojoj se navodi se da će „Europska unija preuzeti veću odgovornost za vlastitu sigurnost, pa tako i u području obrane, slijediti strateški plan djelovanja i povećati svoju sposobnost samostalnog djelovanja”.

2.19. Sposobnost EU-a da djeluje u vanjskoj i sigurnosnoj politici ojačala bi se ukidanjem jednoglasnih odluka (sposobnost svake pojedine države članice da blokira druge države članice) u Vijeću u području vanjske politike. Kao prijelazno rješenje mogla bi se razmotriti privremena probna faza glasanja kvalificiranom ili superkvalificiranom većinom (tj. s višim pragovima za kvalificiranu većinu). Međutim, institucionalni okvir nije glavni razlog neusklađenog djelovanja država članica, već činjenica da države članice zaobilaze postojeći institucionalni okvir, ne iskorištavaju njegov potencijal i ne žele se integrirati u njega.

2.20. Kao pružateljici sigurnosti Europi će možda biti potrebni novi pristup i konkretne mjere, koje bi imale potporu civilnog društva i angažiranih građana, kako bi se ojačao europski identitet i solidarnost, a da se pritom ne riskira zamjena nacionalizma europskim šovinizmom. Sudjelovanje javnosti trebalo bi biti otvoreno, transparentno i uključivo.

3. **Pozitivni aspekti Strateškog kompasa**

3.1. Cilj Strateškog kompasa koji se odnosi na postizanje veće sigurnosti izgradnjom kapaciteta („djelovanje”), boljom pripremljenošću („sigurnost”), ciljanim ulaganjima („ulaganje”) i većom suradnjom („partnerstvo”) te jačanjem partnerstava i saveza dobro je izabran.

3.2. Strateški kompas potvrđuje odlučnost Europe da poštuje načela Povelje Ujedinjenih naroda, ponovno uspostavi mir i obrani slobodu u Europi.

3.3. Kad je riječ o sigurnosti, Kina je u Strateškom kompasu nazvana „sistemskim suparnikom”. To potvrđuju njezina masovna kršenja ljudskih prava, stalna prijetnja Tajvanu i potpora ruskom agresoru. U Strateškom kompasu ističe se da Kina i Rusija dovode u pitanje međunarodni poredak. Povećavaju svoje nuklearne arsenale i razvijaju nove sustave naoružanja.

3.4. Ističu se i opasno narušavanje strukture kontrole naoružanja i negativan učinak tog „pravnog vakuuma” na sigurnost EU-a.

3.5. EU ima legitimne interese u svim regijama svijeta. Strateški kompas ne obuhvaća sustavno sve te elemente, ali se u njemu s pravom ističe da je, kao što je to bio slučaj u zemljama zapadnog Balkana, nedjelovanje Europe poziv drugim silama da iskoriste taj prostor.

3.6. U Strateškom kompasu tvrdi se da EU treba djelovati puno hitnije i odlučnije i da se države članice moraju moći oslanjati na uzajamnu pomoć. Stoga se ističe važnost članka 42. stavka 7. UEU-a. EU bi trebao pojasniti usklađenost te primarne pravne osnove s obvezom pružanja pomoći u skladu s člankom 5. Ugovora o NATO-u.

([2]) Plan za ključne tehnologije za sigurnost i obranu (COM(2022) 61 final), točka 4.9.

3.7. Poboljšana pripravnost i interoperabilnost utvrđeni su u Strateškom kompasu kao prioriteti koji se moraju uskladiti s NATO-om. U Strateškom kompasu EU se predstavlja kao pokretač bolje europske obrane i najavljuje se da će on otkloniti nedostatke u ključnim kapacitetima, ojačati otpornost europskih društava i izgraditi stabilnost u europskom susjedstvu. Prvi je korak stvaranje kapaciteta za brzo raspoređivanje snaga koji će se sastojati od 5 000 vojnika i koji će biti potpuno operativni do 2025. EGSO ističe da je krajnje vrijeme za postizanje rezultata s obzirom na činjenicu da je EU već prije više od dva desetljeća postavio ambicioznije ciljeve u tom području, koji još nisu ostvareni.

3.8. Iako se u Strateškom kompasu ne upućuje na uvođenje glasanja kvalificiranom većinom u vanjsku politiku, poziva se na konstruktivno suzdržavanje od glasanja kako bi države članice koje to žele mogle djelovati. U tom bi se kontekstu članak 44. UEU-a mogao bolje iskoristiti kako bi se putem prijenosa ovlasti od strane Vijeća omogućila suradnja država članica koje su voljne i imaju potrebne sposobnosti u području zajedničke sigurnosne i obrambene politike (ZSOP).

3.9. Cilj je Strateškog kompasa da se na smislen način kombiniraju civilne i vojne misije i operacije u okviru ZSOP-a. Naglašava se važnost civilnih misija ZSOP-a u kontekstu nevojnih odgovora. Cilj je Strateškog kompasa ostvariti užu suradnju između ZSOP-a i dionika EU-a u području pravosuđa i unutarnjih poslova.

3.10. EGSO pozdravlja činjenicu da se u njemu zauzima pristup usmjeren na djelovanje te da se utvrđuju konkretni prijedlozi i koraci, ciljni datumi i ključne etape za mjerenje napretka, koje Vijeće EU-a i Europsko vijeće moraju redovito preispitivati.

3.11. U Strateškom kompasu ističu se i važne mjere za bolje uvođenje koncepta „rodne ravnopravnosti, mira i sigurnosti” i klimatske učinkovitosti u misije i operacije ZSOP-a. Konkretno, EU će do 2023. ojačati svoju mrežu savjetnika za univerzalna ljudska prava i rodna pitanja u misijama i operacijama ZSOP-a, a provedba plana EU-a za klimatske promjene i obranu usmjerit će vojni sektor prema klimatskoj neutralnosti.

4. **Kritičke napomene o Kompasu**

4.1. Strateški kompas vrlo je ambiciozan dokument u kojem se utvrđuje više od 80 konkretnih mjera koje treba poduzeti do 2025. U tom je pogledu potrebna snažna politička volja država članica jer bi u suprotnom dokument mogao više odražavati EU koji nema nadležnost u pitanjima vanjske politike i obrane.

4.2. Strateški kompas obilježen je uskim poimanjem sigurnosti. Sigurnost je više od obrane. Pojačana prevencija i predviđanje ključni su za izbjegavanje vojnih sukoba. Strateški kompas usmjeren je na definiranje kataloga konkretnih projekata i mjera. EGSO to pozdravlja. Međutim, u njemu se ne upućuje na konkretna zemljopisna područja i premalo je utvrđenih područja u kojima EU želi promicati stabilnost i sigurnost u skladu sa svojim vrijednostima i ciljevima i izvan vlastitog teritorija, primjerice u svojem neposrednom susjedstvu. Potrebno ga je proširiti kako bi činio sveobuhvatnu strategiju koja uključuje sudjelovanje civilnog društva.

4.3. Strateški kompas daje prilično pozitivnu sliku usklađenosti sigurnosne i obrambene politike EU-a i njegovih potencijalnih sposobnosti, navodeći, na primjer, da snaga EU-a u sprečavanju i rješavanju vanjskih sukoba i kriza leži u njegovoj sposobnosti da upotrebljava i vojna i civilna sredstva. U Kompasu se ne navode konkretni uspješni primjeri. Međutim, nerealna analiza ne može pružiti čvrstu osnovu za sigurnosnu strategiju. Iz samoprocjene EU-a u kojoj on sebe smatra dosljednim predvodnikom u primjeni multilateralnih rješenja i njegove izričite samohvale u Strateškom kompasu, na primjer u vezi s preuzimanjem odgovornosti za globalnu sigurnost, ne može se dobiti prikaz stvarnog stanja.

4.4. EU je možda uložio brojna politička i financijska sredstva u multilateralizam, no do ruskog napada njegove države članice nastojale su ostvariti koordinirane ciljeve europske vanjske politike samo ako su oni izravno odgovarali njihovim vlastitim nacionalnim interesima. Taj temeljni izostanak strateškog predviđanja može se ilustrirati u nekoliko primjera, a neki od njih su: proces proširenja na zapadnom Balkanu, europski odgovor na rat u Libiji, energetska ovisnost, ovisnost o sirovinama i druge ovisnosti u opskrbi, zastupljenost Europe u Ujedinjenim narodima i različite razine ulaganja u nacionalne vojne kapacitete u odnosu na BDP.

4.5. U Strateškom kompasu prepoznaje se važnost NATO-a za europsku sigurnost, ali to nije dovoljno. U Kompasu se govori o strateškom partnerstvu s NATO-om, komplementarnosti i samostalnosti u donošenju odluka. Međutim, samo je nekoliko država članica i dalje neutralno, odnosno one nisu članice NATO-a, pa je taj savez za Europu više od strateškog partnera. NATO jest i još će dugo biti jedini stvarni jamac europske sigurnosti. Međutim, EU može pomoći Europljanima da bolje organiziraju svoj doprinos europskoj sigurnosti udruživanjem svojih obrambenih sposobnosti i napuštanjem nekoordiniranih nacionalnih politika u korist zajedničkog europskog pristupa. Unatoč brojnim dobrim pristupima u Strateškom kompasu, ni EU ni NATO dosad nisu u potpunosti iskoristili potencijal svoje suradnje.

4.6 Koncept europske strateške autonomije mora biti jasno definiran kada se primjenjuje na pitanja sigurnosti i obrane, kao što je slučaj u Strateškom kompasu. Strateška autonomija ne znači da EU treba djelovati samostalno, nego da mora postati bolji partner, sposoban djelovati kad je to potrebno, čak i kad potpora možda nije dostupna. Strateška autonomija ne znači da treba postojati ekvidistanca prema svjetskim silama, kao što je EGSO već naglasio u svojem mišljenju o transatlantskim odnosima. SAD jest i dalje će biti najvažniji saveznik i partner Europe. EU bi ipak trebao slijediti put prema smanjenju strateških ovisnosti, među ostalim u sigurnosnom i obrambenom sektoru, kako je navedeno u mišljenju EGSO-a „Plan za sigurnosne i obrambene tehnologije” ([3]).

4.7. Jednostrane ovisnosti Europe moraju se smanjiti, i to ne samo u području obrane. To je od ključne važnosti za europsku sigurnost. Međutim, EGSO smatra da međuovisnosti, posebno među partnerima istomišljenicima, nisu samo koristan, već i nužan preduvjet za multilateralni poredak utemeljen na pravilima.

4.8. Buduće vojne sposobnosti EU-a, tzv. „snage za brzu reakciju” najavljene u Strateškom kompasu u skladu su s konceptom manjih oružanih snaga koje se mogu brzo rasporediti u međunarodno koordiniranim misijama. Međutim, ti se napori ne mogu promatrati neovisno o odgovarajućem doprinosu Europe njezinoj sigurnosti unutar NATO-a. Europski napori trebaju podupirati učinkovitost europskog stupa u NATO-u. Trenutačno nije jasno kako države članice EU-a i NATO-a mogu i oružanim snagama NATO-a i snagama EU-a za brzu reakciju staviti na raspolaganje dostatne resurse ako ih moraju istodobno aktivirati. Osim toga, neke od predstavljenih mjera povezanih s postrojbama koje se mogu brzo rasporediti djelomično zaostaju za odlukama koje su donesene prije nekoliko desetljeća (Helsinki, 1999.).

4.9. U Strateškom kompasu ne uzima se dovoljno u obzir uloga koju europsko civilno društvo može i mora imati u postizanju veće otpornosti na sustavno ugrožavanje kohezije i solidarnosti unutar država članica EU-a i među njima, koje provode neprijateljske snage.

4.10. Unapređenje EU-a kao pružatelja demokratske sigurnosti utemeljene na vladavini prava iziskuje ne samo snažne odnosno snažnije institucije EU-a i veću usmjerenost država članica na budućnost nego i sveobuhvatne prekogranične društvene saveze koji nisu mogući bez snažnog i dinamičnog paneuropskog organiziranog civilnog društva i potpuno angažiranih europskih socijalnih partnera.

4.11. Neprijateljski napadi uključuju ne samo vojne operacije, nego i dezinformacije, kibernapade, gospodarsku ucjenu itd. U Strateškom kompasu spominje se razvoj instrumentarija za koordinirani odgovor na hibridne prijetnje i paket instrumenata za inozemne manipulacije informacijama i uplitanja, kao i jačanje instrumentarija za kiberdiplomaciju. Međutim, u Strateškom kompasu potrebno je detaljnije razraditi taj ključni aspekt. EU-u je hitno potreban međuinstitucijski pristup suzbijanju takvih napada i uplitanja, koji bi uključivao predstavnike civilnog društva, kako bi se postavili temelji za učinkovitu solidarnost, suradnju i otpornost među građanima EU-a, posebno na lokalnoj razini, gdje je učinak takvih napada najizraženiji.

4.12. Sigurnost Europe ne ugrožavaju samo vojni napadi u tradicionalnom smislu. Kibernapadi i sabotaža privatnih poduzeća, javnih institucija i ključne infrastrukture također se trebaju smatrati hibridnim neprijateljskim napadima koji mogu uzrokovati razornu štetu. Taj je aspekt u Strateškom kompasu izostavljen, posebno u pogledu učinkovitih mjera zaštite i odgovora.

([3]) Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Planu za sigurnosne i obrambene tehnologije (COM(2022) 61 final) ((SL C 443, 22.11.2022., str. 112.).

5. **Umjeravanje kompasa**

5.1. EGSO se u potpunosti slaže da EU mora uzeti u obzir sve agresivnije revizionističke sile koje krše Povelju Ujedinjenih naroda. Multilateralni poredak utemeljen na pravilima može se ponovno uspostaviti ako se liberalne demokracije pridržavaju svojih načela, podupiru ih diplomatskim, civilnim i vojnim sposobnostima i ako ne popuste pred iskušenjima, pritiskom i prijetnjama autoritarnih sila.

5.2. Europska politika mora služiti cilju sprečavanja oružanih sukoba, ali treba imati na umu i da je svijet znatno manje miran nego što se to činilo nakon završetka hladnog rata. Stoga je europskom društvu potreban politički konsenzus o tome kako učinkovito izgraditi svoju obranu od potencijalnih agresora i, prije svega, svoje kapacitete civilne zaštite. Od ključne su važnosti snažnija javna rasprava i aktivno sudjelovanje predstavnika civilnog društva.

5.3. Za transatlantsko partnerstvo potrebno je puno više političkih ulaganja. Iako nadilazi NATO, ono je temeljni stup tog saveza. Europljani moraju uložiti više napora u održavanje i produbljivanje odnosa EU-a i SAD-a. Stabilno partnerstvo s SAD-om, kako u pogledu trgovinskih odnosa tako i u pogledu sigurnosti, od iznimne je važnosti.

5.4. Svijet bez nuklearnog oružja europski je cilj. Dok se to ne postigne, jamstvo SAD-a za nuklearnu sigurnost Europe i nuklearno odvraćanje NATO-a te francuska odvraćajuća sila i dalje su ključni za europsku sigurnost.

5.5. Europski partneri moraju se hitno usredotočiti na učinkovitije trošenje sredstava u vojne svrhe. To se, među ostalim, može postići znatno većom interoperabilnošću njihovih nacionalnih konvencionalnih vojnih sustava. Države članice moraju prevladati trenutačne poteškoće i nesporazume u pogledu kupovine hitno potrebnih kratkoročnih obrambenih sposobnosti i pronaći zajednički pristup srednjoročnom i dugoročnom jačanju svojih obrambenih sustava putem zajedničke nabave i zajedničkih projekata suradnje. Zajednički europski projekti ne bi smjeli isključiti bliske saveznike i partnere, međutim njihov se pristup europskom obrambenom tržištu mora strogo temeljiti na uzajamnosti.

5.6. Udio izdataka za obranu u BDP-u važan je jer su ga dogovorili zapadni saveznici – *pacta sunt servanda*! Kad je riječ o djelotvornim sposobnostima, znatno je važnije da su one točno određene i da ih se pravodobno stekne. Je li za to potrebno točno 2 % BDP-a ili možda više od toga, manje je važno. Ključno je da potencijalni agresor smatra da su troškovi napada previsoki. EU se stoga mora osloniti na svoje instrumente i institucije kao što su PESCO, CARD, Europski fond za obranu i Europski instrument mirovne pomoći kako bi se povećala učinkovitost izdataka država članica za obranu.

5.7. Nabava u području obrane i struktura europske obrambene industrije ključne su za europsku sigurnost. One ne podliježu samo tržišnim pravilima. Međutim, europska sigurnost ne smije se ugroziti zbog skupih i neučinkovitih kompromisa. Zajedničke projekte trebala bi definirati sposobnost konkurentnih i inovativnih industrija da osiguraju opskrbu, a ne nacionalne kvote u projektima suradnje.

5.8. Kompas obuhvaća mnoge važne aspekte sigurnosti, ali ne govori dovoljno o obavještajnim podacima. EU bi trebao ažurirati Kompas uključivanjem jasne analize europskih obavještajnih sposobnosti i konkretnih prijedloga za njihovo poboljšanje.

5.9. Nacionalne obrambene snage potrebno je pojednostaviti, tj. potrebno je uspostaviti učinkovite zajedničke zapovjedne strukture koje u konačnici stvaraju temelje za zajedničke europske snage. Potrebno je oživiti Vojni stožer Europske unije i Europsku obrambenu agenciju.

6. **Doprinos civilnog društva europskoj sigurnosti i obrani**

6.1. Strateški kompas važan je korak naprijed. Međutim, trebalo bi ga proširiti na europsku strategiju vanjske politike, koju bi karakterizirao sveobuhvatni koncept sigurnosti, koji je u skladu i s UN-ovim ciljevima održivog razvoja.

6.2. Za izbjegavanje vojnih sukoba ključno je imati više obavještajnih podataka i ojačati prevenciju i predviđanja. Mnoge države članice EU-a trebaju više ulagati u svoje obrambene sposobnosti, a većina ih je to počela činiti. To treba biti dugoročna obveza za koju je potrebna potpora civilnog društva. Europski stup u okviru NATO-a treba osigurati vojno odvraćanje, ali EU mora povećati svoju sposobnost, među ostalim vlastitim vojnim sredstvima, kako bi se ostvario konkretan preventivni doprinos regionalnom miru i stabilnosti.

6.3. EU bi trebao podupirati države članice, kako je predloženo u Kompasu, u poboljšanju njihove suradnje kako bi se smanjila neučinkovita rascjepkanost i skupo udvostručavanje njihovih obrambenih sposobnosti. Međutim, sve dok nema stvarnu nadležnost za obranu, EU bi svoja ograničena sredstva trebao nastaviti ulagati prvenstveno u civilne politike i mehanizme kako bi se omogućilo sprečavanje sukoba. U tom pogledu civilno društvo može putem svojih društvenih i gospodarskih mreža te snažnim potencijalom za javnu i kulturnu diplomaciju uistinu nešto promijeniti.

6.4. Slobodno i dinamično civilno društvo može biti automatski stabilizator u kriznim vremenima koja utječu na europsku sigurnost. To je primjerice pokazala situacija s ruskom agresijom, kada su milijuni građana EU-a u mnogim državama članicama primili ukrajinske izbjeglice i pokazali iznimnu spremnost za pružanje pomoći, prije svega u državama članicama EU-a koje graniče s Ukrajinom. Sveobuhvatan pristup sigurnosti mora uključivati i europsku pripravnost za hitne situacije i kontinuiranu potporu organizacijama civilnog društva.

6.5. EGSO naglašava važnost socijalne pravde, gospodarskih izgleda i okolišne održivosti za sigurnost. Socijalni mir važan je preduvjet nenasilja. Ograničavanje globalnog zagrijavanja i upravljanje njegovim posljedicama ključni su za održavanje društvenog poretka i mira u svijetu.

6.6. EGSO predlaže održavanje javnih foruma za strateške rasprave kako bi civilno društvo moglo doprinijeti razvoju Europe koja štiti i jača svoju otpornost na neprijateljske napade koji narušavaju moral i političku stabilnost unutar država članica i među njima. „U borbi za prednost među svjetskim silama ključnu ulogu ne smiju imati vojna ili gospodarska snaga, već temeljne značajke društva” ([4]).

6.7. EGSO, njegova Stručna skupina za vanjske odnose (REX) i, kad je riječ o obrambenoj industriji, Savjetodavno povjerenstvo za industrijske promjene (CCMI) ([5]) mogu imati ključnu ulogu u dijalogu između političke razine i društva o sigurnosti u Europi i svijetu. EGSO će nastaviti pozivati na redovito ažuriranje Strateškog kompasa i temeljito ocijeniti nove povezane inicijative kao što je obrambeni paket.

6.8. Ruska agresija i sistemsko suparništvo s Kinom naglašavaju da se EU treba bez odgađanja prilagoditi geopolitičkim okolnostima. U liberalnim demokracijama to se može postići samo u bliskoj suradnji s civilnim društvom i uz njegovu političku potporu.

Bruxelles, 24. siječnja 2023.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

([4]) Mazarr, M. J.: *What Makes a Power Great. The Real Drivers of Rise and Fall* (Što silu čini velikom. Pravi pokretači uspona i pada), *Foreign Affairs*, srpanj/kolovoz 2022., str. 52.

([5]) https://www.eesc.europa.eu/hr/sections-other-bodies/sections-commission/consultative-commission-industrial-change-ccmi